

HET TOEKOMSTPERSPECTIEF EN ZELFCONCEPT VAN JONGENS IN DE GESLOTEN GEMEENSCHAPSINSTELLING TE MOL

Ingrid van Welzenis*

De focus op de groep geïnstitutionaliseerde delinquente jongens

In het onderzoek naar de psychologische mechanismen die een rol spelen in het proces van maatschappelijke kwetsbaarheid naar persisterende jeugddelinquentie hebben we een aantal groepen jongens onderling vergeleken wat betreft hun toekomstperspectief en hun zelfconcept (VAN WELZENIS, 1995). Eén van de onderzochte groepen bestond uit jongens die omwille van een 'als misdrijf omschreven feit' in de gesloten gemeenschapsinstelling te Mol verbleven. In dit artikel lichten we die groep eruit. We gaan na in hoeverre de verschillende aspecten van het toekomstperspectief en het zelfconcept van de geïnstitutionaliseerde delinquente jongens verschillen van die van hun thuiswonende wel en niet delinquente leeftijdsgenoten. Voordat we aan die vergelijking toe zijn, gaan we eerst in op het theoretisch kader van het onderzoek en bespreken we de operationalisering van het toekomstperspectief en het zelfconcept en de samenstelling van de onderzoekspopulatie.

1. De theoretische inbedding van het onderzoek

1.1. MAATSCHAPPELIJKE KWETSBAARHEID VAN HET GEZIN

De theorie van maatschappelijke kwetsbaarheid vormt het kader van het onderzoek naar het toekomstperspectief en zelfconcept van adolescenten jongens. Het is een integratieve jeugdcriminologische theorie die inzichtelijk maakt waarom jongeren die opgroeien in een maatschappelijk kwetsbaar gezin meer risico lopen om tijdens de adolescentiefase een delinquent gedragspatroon te ontwikkelen en na die periode te persisteren in een dergelijke levensstijl (WALGRAVE, 1992). Het gaat hierbij niet om de zogenaamde 'leeftijdsgebonden delinquentie' waaraan het merendeel van de adolescenten zich schuldig maakt (JUNGER-TAS e.a., 1994), maar om het frequent(er) participeren aan jeugddelinquentie en/of het plegen van ernstige(re) vormen van jeugddelinquentie tijdens en na de adolescentiefase. De structurele positie die een maatschappelijk kwetsbaar gezin binnen de maatschappij inneemt, in concreto het behoren tot de laagste sociaal-economische klasse met de daarbij behorende eigen waarden en normen, wordt als oorsprong van het kwetsingsproces beschouwd.

* Verbonden aan de K.U.Leuven, afdeling Strafrecht, Strafvordering en Criminologie.

In ons onderzoek hebben we zowel jongens afkomstig uit een maatschappelijk kwetsbaar gezin (M^-) als jongens uit een niet-maatschappelijk kwetsbaar gezin (M^+) betrokken. Om te bepalen tot welk type gezin een jongen behoort, hebben we het beroep van de ouder(s) als doorslaggevend criterium gehanteerd.

1.2. SCHOOLERVARINGEN

Met name over de rol die de school in het proces van maatschappelijke kwetsbaarheid naar frequente(re), ernstige(re) en persisterende delinquentie speelt, bestaat reeds heel wat empirisch materiaal (VETTENBURG, 1988). Maatschappelijk kwetsbare jongeren lopen omwille van de cultuurkloof die tussen hun gezin en de school bestaat veel risico om in hun schoolse contacten gekwetst te worden. In het onderwijs wordt uitgegaan van burgerlijke waarden en normen. Jongeren uit de laagste sociaal-economische klassen zijn over het algemeen niet vertrouwd met de informele beleefdheidsregels, het taalgebruik en de verbaal-abstracte denkpatronen van de middenklasse en dus met hetgeen de leerkrachten van hen verwachten. Minder goede schoolresultaten, disciplinaire problemen, een ongunstig maatschappelijk perspectief en een ongunstig maatschappelijk zelfconcept van de jongens zijn daarvan de logische consequenties. In ons onderzoek hebben we zowel jongens die een niet succesvolle schoolcarrière achter de rug hebben (S^-) als succesvolle leerlingen (S^+) opgenomen. Om te bepalen tot welke groep een jongen behoort, hebben we het type onderwijs evenals het aantal maal overzitten in ogenschouw genomen (DEVILLE e.a., 1988).

1.3. VRIJETIJDSEVARINGEN

Jongeren die zichzelf als schoolfalers beschouwen en zich uitgesloten voelen van het schoolgebeuren zoeken in de vrije tijd elkaars gezelschap op en investeren relatief veel in hun vriendengroep (BRUINSMA, 1991). De peergroups van lot- en soortgenoten die zo ontstaan, worden gekenmerkt door zwakke bindingen met de maatschappij (HIRSCHI, 1969), een ongestructureerde passieve vrijetijdsbesteding (VAN DER GUGTEN, 1988), zucht naar avontuur en spanning (ZUCKERMAN, 1979), neutralisatie en tolerantie ten aanzien van gedelinquent gedrag (MATZA, 1964). In ons onderzoek hebben we zowel jongens die tot een peergroep behoren (P^+) als jongens die geen aansluiting hebben bij een groep van leeftijdgenootjes (P^-) onderscheiden. Niet alleen het aantal vrienden maar ook de frequentie en de locatie van de contacten hanteren we als criteria (VAN DER LINDEN, 1991). In het kader van dit artikel laten we de groep 'peergrouploze jongens' (P^-) volledig buiten beschouwing.

1.4. DE PSYCHOLOGISCHE MECHANISMEN

1.4.1. De school en vrije tijd als potentiële ervaringsbronnen

Voor maatschappelijk kwetsbare jongens die op school gekwetst, gestigmatiseerd en uitgestoten worden, vormen de ongestructureerde vrije tijd en de daarmee verbonden peergroup de belangrijkste bronnen om compenserende positieve ervaringen op te doen (KAPLAN, 1984). Het stellen van deviant en delinquent gedrag heeft voor hen allerlei bekrachtigende gevolgen, zoals kicks, materieel gewin en nog belangrijker status, prestige en acceptatie door de peers (CUSSON, 1981). In tegenstelling tot de school biedt de vrije tijd aanknopingspunten voor een gunstig(er) toekomstperspectief en een gunstig(er) zelfconcept. De centrale hypothese die we in ons onderzoek hebben getoetst, is: *'Maatschappelijk kwetsbare jongens die op school falen en aansluiting hebben bij een peergroup ($M^{\pm}S^{\pm}P^{\pm}$) oriënteren zich voor de opbouw van hun toekomstperspectief en zelfconcept meer op de vrije tijd en minder op de school. Hun toch al ongunstig maatschappelijk toekomstperspectief (TP_{ms}^{-}) en ongunstig maatschappelijk zelfconcept (ZC_{ms}^{-}) wordt daardoor nog ongunstiger. Zeker indien hun delinquentie leidt tot politionele en justitiële contacten. Hun vrijetijdsperspectief (TP_{vt}^{+}) en vrijetijdselfconcept (ZC_{vt}^{+}) worden daarentegen door de positieve vrijetijdservaringen in gunstige zin beïnvloed.'* (VAN WELZENIS, 1995).

1.4.2. De vier aspecten van het toekomstperspectief

Het toekomstperspectief hebben we gedefinieerd als *'de gerichtheid van de jongeren op het realiseren van motivationele tussen- en einddoelen in de nabije en ver(der) verwijderde toekomst'*. We hebben een viertal aspecten onderzocht. We zijn nagegaan hoeveel doelen de jongens nastreven. Dat is de gevuldheid of densiteit van hun toekomstperspectief (NUTTIN, 1985). Het type doelen dat de jongens trachten te realiseren of de inhoud van het toekomstperspectief, hebben we bekeken (TROMMSDORFF e.a., 1979) (NURMI, 1989). Een derde aspect betrof de diepte. Dat is de tijdsperiode die de jongens overbruggen wanneer ze over hun toekomst nadenken (LENS & VAN CALSTER, 1980). Het laatste onderzochte element heeft betrekking op de waarde van hun toekomstperspectief, dat verwijst naar de mate waarin de jongens menen hun doelen effectief te zullen realiseren (NUTTIN, 1985).

1.4.3. De drie aspecten van het zelfconcept

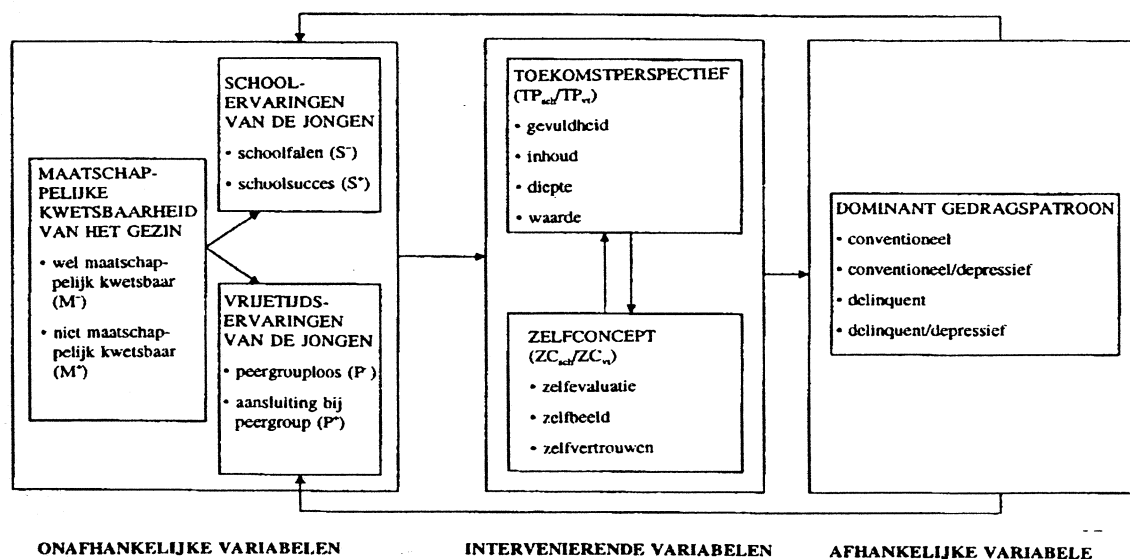
Met de term 'zelfconcept' bedoelen we *'de uit de eigen ervaring stammende conceptie over de eigen waarde, de eigen kenmerken en de eigen competentie'*. Ten aanzien van het zelfconcept hebben we drie aspecten onderzocht. We zijn nagegaan in welke mate de jongens zichzelf ten aanzien van wel bepaalde kenmerken positief of negatief waarden. Dat is hun zelfevaluatie (ROSENBERG & ROSENBERG, 1978). We hebben gekeken welke kenmerken de jongens zichzelf toedichten of met andere woorden welk zelfbeeld ze hebben (HAYNES, 1989). En tenslotte hebben we achter-

haald hoe groot het vertrouwen is dat de jongens in hun eigen vaardigheden hebben. Het gaat dan om hun zelfvertrouwen (BANDURA, 1982).

1.5. HET ONDERZOCHE MODEL

In onze visie zijn het toekomstperspectief en zelfconcept motivationele dynamische concepten die zich op basis van een leerproces ontwikkelen. De ervaringen die de jongens opdoen in hun interacties binnen de drie belangrijkste levensdomeinen, dat wil zeggen het gezin, de school en de vrije tijd, beïnvloeden de doelen die de jongens in de toekomst wensen en verwachten te realiseren alsmede de conceptie die jongens over hun eigen waarde, kenmerken en competentie hebben. Het toekomstperspectief en zelfconcept dat de jongens op basis van deze ervaringen opbouwen, geven op hun beurt richting aan hun gedrag en dus ook aan delinquent gedrag dat eventueel gedurende de adolescentie ontstaat. In overzicht 1 staat dit proces schematisch weergegeven.

Overzicht 1: Het onderzoeksmodel

1.6. EEN DEPRESSIEVE GEDRAGSCOMPONENT

In het onderzoeksmodel staan per variabele de verschillende indicatoren vermeld. Op de depressieve gedragscomponent zijn we tot hiertoe nog niet ingegaan. Met betrekking tot de groep 'maatschappelijk kwetsbare schoolfalers die géén aansluiting hebben bij een peergroep' (M⁻S⁻P⁻) luidde onze hypothese: 'zij ontwikkelen een depressieve gedragscomponent omdat ze op twee van de drie belangrijkste levensdomeinen, namelijk de school en de vrije tijd, negatieve ervaringen opdoen'. Ook bij de jongens die door de jeugdrechter in de gesloten gemeenschapsinstelling zijn

geplaatst, verwachtten we depressieve symptomen aan te treffen. De literatuur over 'total institutions' (GOFFMAN, 1971) en de daarmee samenhangende 'aangeleerde hulpeloosheid' (MAIER & SELIGMAN, 1976) laat zien dat een gedwongen verblijf tussen vier muren jongeren de mogelijkheid ontnemt om controle uit te oefenen over hun eigen situatie. Een depressief gedragspatroon is daarvan één van de mogelijke gevolgen.

2. Het meten van de interveniërende en afhankelijke variabelen

Om de verschillende aspecten van de interveniërende variabelen 'toekomstperspectief' en 'zelfconcept' te bepalen, hebben we geen gebruik kunnen maken van reeds ontwikkelde vragenlijsten en tests. De in onderzoek meest courante meetinstrumenten appeleren sterk aan de schoolse vaardigheden lezen, schrijven en verbaal-abstract uitdrukingsvermogen. Met name voor (maatschappelijk kwetsbare) op school dus niet succesvolle jongens zijn dat geen motiverende en dus weinig betrouwbare methoden. Bovendien is in de reeds bestaande instrumenten de ongestructureerde vrije tijd als levensdomein nooit expliciet opgenomen. Onze hypothese dat maatschappelijk kwetsbare schoolfalers in de ongestructureerde vrije tijd bouwstenen kunnen vinden voor een gunstiger toekomstperspectief en een gunstiger zelfconcept kunnen we met behulp van de klassieke technieken dus niet toetsen. We waren daarom genoodzaakt zelf instrumenten te creëren.

Om de densiteit en de inhoud van het toekomstperspectief te achterhalen, hebben we de jongens de vraag gesteld: *'Wanneer jij over je toekomst nadenkt, welke dingen wil je dan graag bereiken, hebben, doen, ...?'* De door de jongen opgesomde doelen zijn door ons op kleefpapiertjes genoteerd. Vervolgens kreeg de jongen de opdracht: *'Alle doelen waarvan jij denkt dat je die in de toekomst écht zal realiseren, moet je op deze tijdslijn plakken bij de leeftijd waarop jij denkt dat dat doel werkelijkheid zal worden'*. Op deze wijze waren we in staat zowel de diepte als de waarde van het toekomstperspectief te bepalen.

Om de zelfevaluatie en het zelfbeeld van de jongens na te gaan, hebben we gebruik gemaakt van een tiental contrastparen. De jongens moesten met behulp van een zespuntenschaal aangeven hoe ze zichzelf op dit moment beoordelen, hoe ze denken dat hun ouders, leerkrachten en vrienden hen beoordelen en hoe ze in de toekomst wensen te zijn met betrekking tot een tiental kenmerken. Een vijftal contrastparen had betrekking op kenmerken die vooral in een schools kader aan bod komen, namelijk 'intelligent/dom', 'beleefd/brutaal', 'gehoorzaam/ongehoorzaam', 'netjes/slordig' en 'eerlijk/oneerlijk'. De andere vijf paren situeerden zich met name in de ongestructureerde vrijetijdsbesteding van de jongens, namelijk 'mannelijk/niet mannelijk', 'avontuurlijk/niet avontuurlijk', 'durver/bangerd', 'meisjesversierder/geen meisjesversierder' en 'sterk/zwak'.¹ Het zelfvertrouwen hebben we gemeten

1. Uit de berekening van de 'Pearson product-moment correlation' tussen de schoolse kenmerken onderling en tussen de vrijetijdskenmerken onderling is gebleken dat er in zekere mate sprake is van een vrijetijdszelfbeeld (9 van de 10 p-waarden zijn $<0,05$), echter niet van een schoolselfbeeld (5 van de 10 p-waarden zijn $<0,05$).

door de jongens een viertal taken voor te leggen. Ze kregen twee schoolse opdrachten, namelijk 'een rekenopdracht' en 'een dictee', en een tweetal vrijetijdsopdrachten, namelijk 'de bemanning van een schip helpen met kisten tillen' en 'een huis binnengaan om een mevrouw te helpen die haar voordeursleutel is vergeten'. We vroegen hen: *'Hoeveel punten denk je dat je krijgt voor de rekenopdracht, de tilopdracht, het dictee en de sleutelopdracht indien je die zou uitvoeren?'*

Om de vier indicatoren van de afhankelijke variabelen 'dominant gedragspatroon' te bepalen, hebben we gebruik gemaakt van een zelfrapportagelijst. De jongens zijn geconfronteerd met een zevental zogenaamde 'kleine vormen van delinquentie', namelijk 'winkeldiefstal', 'inbreken', '(brom)fietsdiefstal', 'vechten', 'vandalisme', 'graffiti' en '(soft)druggebruik', en met een viertal symptomen van depressiviteit, namelijk 'slaappillen innemen', 'een zelfmoordpoging hebben gedaan', 'denken dat het beter is om dood te zijn' en 'zich eenzaam voelen'. De jongens dienden aan te kruisen welke gedragingen ze ooit weleens gesteld hebben. Hetzelfde moesten ze doen voor hun vriendengroep. In een gesprekje nadien is de frequentie en de ernst van de gedragingen nagegaan.

Op de bovenstaande wijze hebben we gedurende een gemiddeld 90 minuten durend individueel contact de verschillende aspecten van het toekomstperspectief, zelfconcept en dominant gedragspatroon van de in totaal 187 jongens gemeten.

3. De steekproef van wel en niet geïnstitutionaliseerde (delinquente) jongens

3.1. DE GEÏNSTITUTIONALISEERDE DELINQUENTE JONGENS (I_{del}^+)

De groep geïnstitutionaliseerde delinquente jongens (I_{del}^+) waarvan we het toekomstperspectief, zelfconcept en dominant gedragspatroon zijn nagegaan, bestond uit de totale populatie die in de zomer van 1993 in de gesloten gemeenschapsinstelling te Mol verbleef. In concreto gaat het om 30 jongens van 14 tot 17 jaar oud. Hun gemiddelde leeftijd is 16,6 jaar. Allen zijn er, naar eigen zeggen, omwille van delinquent gedrag geplaatst.² Hoelang de jongens in de instelling dienen te blijven, weten ze niet. Hun gemiddelde verblijfsduur op het moment van het onderzoek is 5,5 maanden. De jongen die er het kortst verblijft, is er net 2 weken. De langste verblijfsduur is 36 maanden.³ In onderstaand overzicht is weergegeven hoeveel van

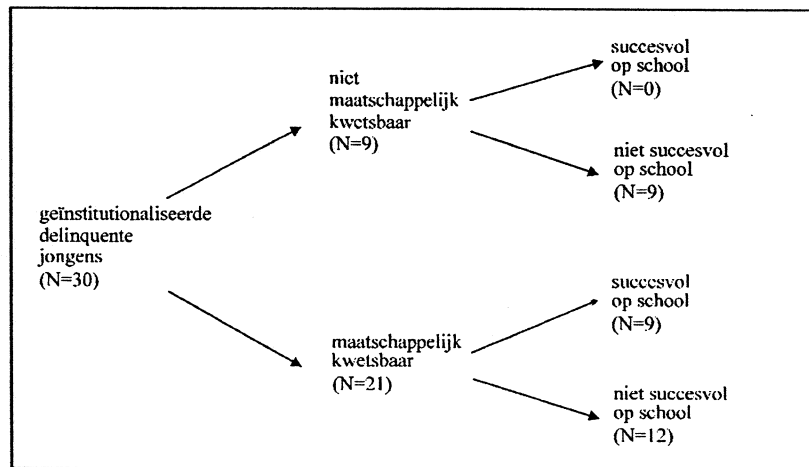
2. Veruit de meeste jongens worden door de jeugdrechter omwille van een 'als misdrijf omschreven feit' (MOF) in de gesloten gemeenschapsinstelling te Mol geplaatst (art. 52 van de Wet op de jeugdbescherming van 1965, gewijzigd door de Wet van 2 februari 1994). Een enkeling verblijft er vanwege een 'problematische opvoedingssituatie' (POS) (art. 23 van de Decreten inzake bijzondere jeugdbijstand, gecoördineerd op 4 april 1990).

3. Door de hervorming van de gerechtelijke jeugdbescherming (de Wet van 2 februari 1994) kan de jeugdrechter tegenwoordig een minderjarige op grond van een 'als misdrijf omschreven feit' (MOF) nog slechts voor ten hoogste 3 maanden, éénmaal verlengbaar met eenzelfde termijn, voorlopig plaatsen in een gesloten opvoedingsafdeling (art. 52^{quater}). Daarna kan de maatregel elke maand bij gemotiveerde

→

de geplaatste jongens als wel respectievelijk niet maatschappelijk kwetsbaar kunnen worden aangemerkt en hoeveel er wel respectievelijk geen succesvolle schoolcarrière achter de rug hebben. Het feit dat de meeste geïnstitutionaliseerde delinquente jongens behoren tot de subgroep van maatschappelijk kwetsbare schoolfalers (M^-S^-) ($N=12$ of 40%) ligt in de lijn van ons theoretisch kader.

Overzicht 2: De groep geïnstitutionaliseerde delinquente jongens (I_{del}^+) ($N=30$)

3.2. DE THUISWONENDE JONGENS (I^-)

De groep thuiswonende of met andere woorden de niet-geïnstitutionaliseerde jongens (I^-) betreft een selectie uit 798 leerlingen van een zestal Mechelse secundaire scholen. Per school hebben we een gestructureerde vragenlijst met betrekking tot de drie onafhankelijke variabelen, 'maatschappelijke kwetsbaarheid van hun gezin' (M^+/M^-), 'schoolervaringen' (S^+/S^-) en 'vrijtijdservaringen' (P^+/P^-), collectief afgenomen. Op elke school hebben we een semi-aselecte steekproef van ongeveer 30 leerlingen getrokken.⁴ In het totaal hebben we van 157 thuiswonende jongens het toekomsperspectief, zelfconcept en dominant gedragspatroon onderzocht. Hun leeftijd schommelt tussen de 12 en 21 jaar. Hun gemiddelde ouderdom is 15,5 jaar.

→

beslissing van de jeugdrechter worden verlengd. In het plaatsingsvonnis dient ook de duur van de maatregel aangegeven te worden. Plaatsing in een gesloten opvoedingsafdeling op basis van een 'problematistische opvoedingssituatie' (POS) kan ook slechts voor ten hoogste een periode van 3 maanden, éénmaal verlengbaar met ten hoogste drie maanden (art. 23 van de Gecoördineerde Decreten van de Vlaamse Gemeenschap inzake bijzondere jeugdbijstand van 4 april 1990). Na die 6 maanden is verlenging uitgesloten.

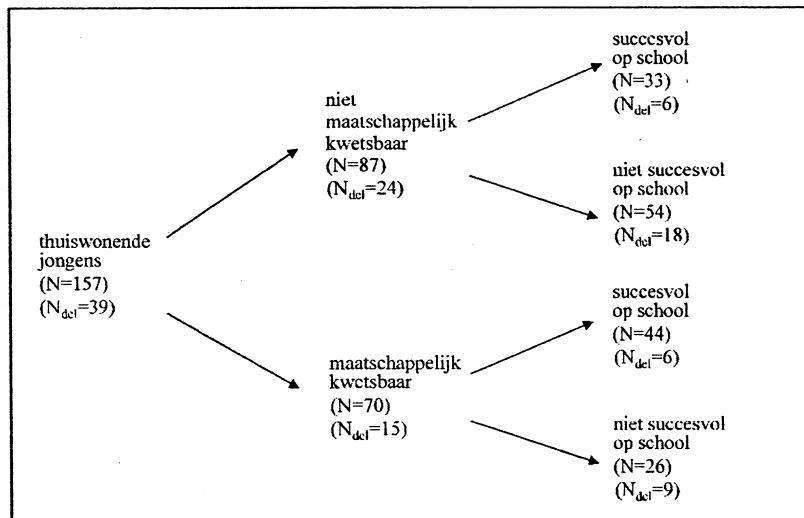
4. We spreken van een semi-aselecte steekproef omdat we in eerste instantie per school alle 'peergroeploze jongens' (P^-) en de 'maatschappelijk kwetsbare schoolfalers' (M^-S^-) hebben geselecteerd en daarna pas de overige jongens.

3.3 DE THUISWONENDE DELINQUENTE JONGENS (I_{del}^-)

Het toekomstperspectief, zelfconcept en dominant gedragspatroon van de groep geïnstitutionaliseerde delinquente jongens (I_{del}^+) vergelijken we niet alleen met die van de totale groep van 157 thuiswonende leeftijdsgenoten (I), maar tevens met die van de subgroep van thuiswonende delinquente jongens (I_{del}^-). Het gaat daarbij om jongens die toegeven dat ze meer delinquente feiten hebben gepleegd dan de doorsnee adolescent, maar daarvoor door de jeugdrechter niet geïnstitutionaliseerd zijn. Deze dubbele vergelijking geeft ons de mogelijkheid te bepalen of eventuele verschillen in het toekomstperspectief, zelfconcept en dominant gedragspatroon van de geïnstitutionaliseerde delinquente jongens samenhangen met hun delinquente levensstijl en/of met hun specifieke leefomstandigheden, dat wil zeggen hun gedwongen verblijf in de gesloten gemeenschapsinstelling.

Om te beslissen wie van de groep thuiswonende jongens het label 'delinquent' kan worden opgeplakt, hebben we zowel het aantal als de frequentie van de delicten waarvan de jongens toegeven die al eens gepleegd te hebben, in rekening gebracht. We noemen een jongen 'delinquent' indien hij minimaal 2 van de 7 bevraagde delicten elk minimaal 3 maal heeft gepleegd (WALGRAVE, 1980) (JUNGER-TAS a.o., 1994). Op grond van dit criterium kunnen we 39 van de thuiswonende jongens als 'delinquent' bestempelen. In overzicht 3 is af te lezen hoeveel van de 157 thuiswonende jongens (I) en hoeveel van de 39 thuiswonende delinquente jongens (I_{del}^-) wel respectievelijk niet maatschappelijk kwetsbaar en wel respectievelijk niet op school succesvol zijn.

Overzicht 3: De groep thuiswonende (delinquente) jongens (I_{del}^-) ($N=157$)

Vooraf jongens die een ongunstige schoolcarrière achter de rug hebben, blijken aangetrokken te worden tot een delinquente levensstijl. Van de op school niet-succesvolle leerlingen heeft één derde (18+9 van de 54+26 jongens of 34%) zich al meermaals aan verschillende delicten bezondigd. Van de op school succesvolle

jongens is dat de helft minder (6+6 van de 33+44 jongens of 16%). In overzicht 4 kunnen we aflezen bij welk type delicten de jongens het meest betrokken zijn.

Overzicht 4: Het type gepleegde delicten

	Vandalisme	Winkeldiefstal	(Soft)druggebruik	Vechten	Inbreken	(Brom)fietsdiefstal	Graffiti
geïstitutionaliseerde delinquente jongens (N=30) (I_{del}^+)	77%	87%	87%	100%	77%	80%	40%
thuiswonende jongens (N=157) (I^-)	34%* (p=0.000)	28%* (p=0.000)	16%* (p=0.000)	65%* (p=0.000)	12%* (p=0.000)	11%* (p=0.000)	13%* (p=0.000)
thuiswonende delinquente jongens (N=39) (I_{del}^-)	69% (n.s.)	72% (n.s.)	41%* (p=0.000)	92% (n.s.)	38%* (p=0.000)	31% (p=0.000)	28% (n.s.)

Vechten blijkt veruit het populairst (65% tot 100%). Ook vandalisme en winkeldiefstal is een relatief groot deel van de jongens niet vreemd (34% tot 77% respectievelijk 28% tot 87%). De geïstitutionaliseerde delinquente jongens (I_{del}^+) hebben zondermeer de meeste ervaring met delinquentie (40% tot 100%). Ze onderscheiden zich ten aanzien van alle zeven delicten significant van de thuiswonende jongens (I^-) (p=0.000) en wat betreft (soft)druggebruik, inbreken en (brom)fietsdiefstal ook van de thuiswonende delinquente jongens (I_{del}^-) (p=0.000).⁵ Ook wat betreft de frequentie van de gepleegde delicten spannen de geïstitutionaliseerde delinquente jongens (I_{del}^+) de kroon en onderscheiden ze zich significant van de meeste thuiswonende (delinquente) jongens (I_{del}^-). In overzicht 4 is de frequentie van de delicten niet af te lezen.

Dat delinquente jongens elkaars gezelschap zoeken, zien we in overzicht 5. De geïstitutionaliseerde delinquente jongens (I_{del}^+) behoren bijna allemaal (90%) tot een peergroep waarvan tenminste 2 leden 3 of meer van de bevraagde delicten meermaals hebben gepleegd. Ook van de thuiswonende delinquente jongens (I_{del}^-) heeft veruit het grootste deel meerdere delinquente peers (83%). Van de thuiswonende jongens (I^-) behoort daarentegen slechts de helft (54%) tot een delinquente peergroep en dat is een significant geringer deel (p=0.0001).

5. De gegevens in de eerste rij betreffende de geïstitutionaliseerde delinquente jongens zijn afzonderlijk vergeleken met de gegevens van de totale groep thuiswonende jongens (I^-) en de groep thuiswonende delinquente jongens (I_{del}^-) in respectievelijk rij 2 en 3. Om de verschillen tussen de groepen te bepalen, hebben we gebruik gemaakt van de X^2 -toets. Significanties waarbij $p < 0.01$ worden in de overzichten aangeduid met een sterretje (*) en indien $p < 0.05$ met twee sterretjes (**).

Overzicht 5: Behoren tot een delinquente peergroup (P_{del}^+)

	Delinquente peergroup (P_{del}^+)
geïstitutionaliseerde delinquente jongens (N=30) (I_{del}^+)	90%
thuiswonende jongens (N=157) (I^-)	54% (p=0.0001)
thuiswonende delinquente jongens (N=39) (I_{del}^-)	83% (n.s.)

4. Een andere inhoud en diepte van het toekomstperspectief van de geïstitutionaliseerde jongens

Het toekomstperspectief van de door de jeugdrechter geplaatste jongens vertoont een aantal opvallende verschillen met dat van hun thuiswonende (delinquente) leeftijdsgenoten. Over de gehele lijn blijken die verschillen niet zozeer samen te hangen met hun delinquente levensstijl als wel met de maatschappelijke reactie op die levensstijl, namelijk hun gedwongen verblijf in de gesloten gemeenschapsinstelling waarvan de duur onzeker is. In onderstaand overzicht staan de densiteit, inhoud, diepte en waarde van het toekomstperspectief van de drie groepen adolescenten jongens weergegeven.⁶

Overzicht 6: De verschillende aspecten van het toekomstperspectief

	Aantal doelen (Densiteit)	Aantal leefsituatie doelen (Inhoud)	Aantal negatieve doelen (Inhoud)	Overbrugt aantal jaar (Diepte)	Aantal korte termijn doelen (Diepte)	Percentage realistische doelen (Waarde)
geïstitutionaliseerde delinquente jongens (N=30) (I_{del}^+)	7.5	1.9	1.1	12.7	3.5	84%
thuiswonende jongens (N=157) (I^-)	7.3 (n.s.)	1.0* (p=0.0001)	0.2* (p=0.0001)	17.3 (n.s.)	1.4* (p=0.0001)	82% (n.s.)
thuiswonende delinquente jongens (N=39) (I_{del}^-)	7.2 (n.s.)	0.8* (p=0.0001)	0.2* (p=0.0002)	13.9 (n.s.)	1.4* (p=0.0001)	82% (n.s.)

6. Om de verschillen tussen de groepen te bepalen, hebben we gebruik gemaakt van een éénweg-variantieanalyse (ANOVA). De eventuele samenhang is berekend met behulp van de 'Duncan's multiple-range test'.

Wat de densiteit van het toekomstperspectief betreft, zien we tussen de drie groepen geen significante verschillen ($p > 0.05$). Zowel de geïnstitutionaliseerde jongens als de thuiswonenden als zij die een delinquente levensstijl hebben als zij die dat niet hebben, sommen gemiddeld ruim zeven doelen op die ze in de toekomst wensen te realiseren (7.2 tot 7.5).

De doelen die de jongens vernoemen, hebben we in een twaalfstal categorieën ingedeeld, namelijk 'gezin van herkomst', 'toekomstig gezin', 'school', 'werk', 'vrienden', 'vrije tijd', 'uiterlijk', 'sexualiteit', 'materieel', 'gezondheid', 'maatschappelijk engagement' en 'leefsituatie'. Vrijwel alle jongens wensen zich werk of een inkomen, een vrouw of vriendin al dan niet met kinderen en een zeker materieel comfort in de vorm van een groot huis met eventuele tuin, een (dure) auto of motor en dergelijke. Wat betreft de inhoud van het toekomstperspectief blijken zich nauwelijks verschillen voor te doen tussen de drie groepen jongens ($p > 0.05$). Het enige significante verschil dat zich aftekent, heeft betrekking op de 'leefsituatiedoelen' ($p = 0.0001$). Een kwart van de doelen die de geïnstitutionaliseerde delinquente jongens (I_{del}^+) wensen te realiseren, heeft betrekking op het veranderen van hun huidige leefsituatie en levensstijl (1.9 van de 7.5 = 25%), zoals bijvoorbeeld: '*hier zo snel mogelijk buiten geraken*', '*niet in het gevang komen*' en '*geen stomme dingen meer doen*'. De niet-geïnstitutionaliseerde (delinquente) jongens (I_{del}^-) noemen gemiddeld niet meer dan één doel dat betrekking heeft op verandering van hun leefsituatie (1.0 en 0.8). De wens '*alleen te gaan wonen*' wordt door hen het frequentst geuit.

Voor een derde van de geïnstitutionaliseerde jongens (38%) is het veranderen van hun levensomstandigheden en -stijl tevens het belangrijkste dat ze willen realiseren in de toekomst. Het vinden van werk wordt door een kwart van de geplaatste jongens als meest nastrevenswaardig genoemd (25%). Bij hun thuiswonende (delinquente) leeftijdsgenoten prijkt het vinden van werk (31%) en het stichten van een gezin (24%) het vaakst bovenaan het verlanglijstje. De rangordening van de doelen is niet in het overzicht opgenomen.

De omwille van delinquente feiten geplaatste jongens (I_{del}^+) zijn ook beduidend negatiever gemotiveerd dan hun (delinquente) thuiswonende leeftijdsgenoten (I_{del}^-) ($p = 0.0001$ en $p = 0.0002$). Gemiddeld wensen de geïnstitutionaliseerde jongens in de toekomst van minstens één aspect van hun leven afscheid te nemen (1.1) en wel met name van hun delinquente levensstijl. Ze willen bijvoorbeeld '*stoppen met drugs*' en '*geen slechte vrienden meer*', echter zonder een concreet alternatief te kunnen geven. Bij de thuiswonende evenals bij de thuiswonende delinquente jongens is het gemiddeld aantal negatief geformuleerde doelen te verwaarlozen (0.2 en 0.2).

De tijdspanne die de jongens overbruggen wanneer ze over hun toekomst nadenken, laat tussen de groepen geen significante verschillen zien ($p > 0.05$). Het aantal jaar dat de jongens in gedachten overstijgen, situeert zich gemiddeld tussen de 12.7 en 17.3 jaar. De jongens zijn dan dertigers en wensen zich ondermeer '*kinderen*', '*een eigen huis*' en '*uitgaan met mijn vrienden*'. Alle jongens formuleren zowel doelen die ze binnen enkele maanden verwachten te realiseren, zoals bijvoorbeeld '*mijn rijbewijs halen*' en '*op reis gaan*', als doelen in de ver(de)re toekomst, zoals

'een eigen zaak hebben' en 'goed voor mijn kinderen zorgen'. De geïnstitutionaliseerde delinquente jongens (I_{del}^+) sommen wel significant meer korte termijn doelen op ($p=0.0001$). Binnen een periode van 2 jaar denken ze gemiddeld ruim 3 doelen te bereiken (3.5) en dat is 2 korte termijn doelen meer dan de thuiswonende (delinquente) jongens (1.4 en 1.4). Het gaat ook nu weer vooral om doelen die betrekking hebben op het veranderen van hun huidige levensomstandigheden en -stijl.

Wat de waarde van het toekomstperspectief betreft, zien we geen nadrukkelijke verschillen tussen de drie groepen ($p>0.05$). Alle jongens verwachten veruit het grootste deel van hun wensen ook effectief in de toekomst te zullen realiseren (82% tot 84%).

De densiteit en de waarde van het toekomstperspectief maken geen significant onderscheid tussen de drie groepen adolescentie jongens. De inhoud en de diepte daarentegen differentiëren wel nadrukkelijk. Er is een duidelijk verschil tussen enerzijds de geïnstitutionaliseerde delinquente jongens (I_{del}^+) en anderzijds de thuiswonende wel en niet delinquente jongens ($I_{(del)}^-$). Uit deze vaststellingen kunnen we de conclusie trekken dat de oriëntatie op de huidige leefsituatie van de geïnstitutionaliseerde delinquente jongens (I_{del}^+) evenals hun negatievere gemotiveerdheid en hun korte termijn perspectief vooral te maken hebben met hun verblijf in de gesloten gemeenschapsinstelling (en mogelijk met de onzekerheid omtrent de duur van hun plaatsing) en niet zozeer met hun delinquente levensstijl.

5. Een andere opbouw van het zelfconcept van de delinquente jongens

Het zelfconcept van de geïnstitutionaliseerde delinquente jongens (I_{del+}) wijkt op één aspect af van dat van hun thuiswonende leeftijdsgenoten (I^-). Het verschil heeft nu echter niet zozeer te maken met het gedwongen verblijf van de jongens in de gesloten gemeenschapsinstelling, maar vooral met hun delinquent gedragspatroon omwille waarvan ze zijn geplaatst. In onderstaand overzicht hebben we de zelfevaluatie en het zelfbeeld van de jongens uit de drie groepen in beeld gebracht.

Overzicht 7: De zelfevaluatie en het zelfbeeld

	Globale zelfevaluatie min=0 max=200	Discrepantie zelfevaluatie nu-ideaal min=-50 max=+50	Schools zelfbeeld min=0 max=100	Vrijtijds zelfbeeld min=0 max=100	Discrepantie school-vrijtijds zelfbeeld min=-100 max=+100
geïnstitutionaliseerde delinquente jongens (N=30) (I_{del}^+)	134	8.7	60	74	-14
thuiswonende jongens (N=157) (I^-)	135 (n.s.)	7.6 (n.s.)	66 (n.s.)	69 (n.s.)	-3* ($p=0.009$)
thuiswonende delinquente jongens (N=39) (I_{del}^-)	130 (n.s.)	6.7 (n.s.)	58 (n.s.)	72 (n.s.)	-14 (n.s.)

Wat de globale evaluatie betreft die de jongens van zichzelf maken, constateren we geen enkel verschil tussen de drie groepen ($p > 0.05$). De jongens zijn allemaal redelijk tevreden met zichzelf (130 tot 135). Vergelijken we hoe ze zich op dit moment evalueren met hoe ze in de toekomst wensen te zijn, dan blijkt dat alle jongens nog wel iets wensen te evolueren (6,7 tot 8,7). Significante discrepanties tussen de huidige en de ideale zelfevaluatie doen zich tussen de geïnstitutionaliseerde delinquente (I_{del}^+) en de thuiswonende (delinquente) jongens ($I_{(del)}^-$) niet voor ($p > 0.05$).

Kijken we meer inhoudelijk naar de kenmerken die de jongens zichzelf toedichten, en dus naar het zelfbeeld, dan stellen we vast dat de jongens zich wat betreft de schoolse kenmerken intelligent, netjes, gehoorzaam, eerlijk en beleefd evenals wat betreft de vrijetijdskenmerken mannelijk, durver, sterk, meisjesversierder en avontuurlijk niet significant van elkaar onderscheiden ($p > 0.05$). Zowel de geïnstitutionaliseerde delinquente jongens (I_{del}^+) als de thuiswonende (delinquente) jongens ($I_{(del)}^-$) beschouwen zichzelf als redelijke leerlingen (58 tot 66). Op vlak van de vrije tijd zijn ze zelfs nog iets tevredener met zichzelf (69 tot 74). Voor alle jongens geldt dat ze zichzelf gemiddeld gunstiger evalueren in de vrije tijd dan op school (-3 tot -14). De discrepantie tussen het school- en het vrije tijdszelfbeeld van de geïnstitutionaliseerde delinquente jongens (I_{del}^+) (-14) is significant groter dan dat van de jongens uit de totale groep thuiswonenden (I^-) ($p = 0.009$). Ze beschrijven zichzelf beduidend meer in termen van mannelijk, avontuurlijk, sterk en vooral als durver en meisjesversierder en veel minder als intelligent, beleefd, gehoorzaam, netjes en vooral eerlijk. Omdat het zelfbeeld van de delinquente thuiswonende jongens (I_{del}^-) even sterk overheelt naar een vrijetijdsgeoriënteerd zelfbeeld als dat van de geïnstitutionaliseerde delinquente jongens (I_{del}^+) (-14 en -14) mogen we de conclusie trekken dat het type zelfbeeld dat de geplaatste jongens (I_{del}^+) hebben ontwikkeld, samenhangt met hun delinquente levensstijl en niet zozeer met het feit dat ze omwille van hun delinquent gedrag in de gesloten instelling te Mol verblijven.

In overzicht 8 staan de gegevens met betrekking tot het laatste aspect van het zelfconcept, namelijk het zelfvertrouwen. Het zelfvertrouwen laat tussen de wel en niet-geïnstitutionaliseerde (delinquente) jongens geen significante verschillen zien ($p > 0.05$). Het vertrouwen dat de jongens globaal in hun eigen handelen hebben (71 tot 73) evenals het vertrouwen dat ze hebben in schoolse taken (67 tot 69) en in vrijetijdstaken (75 tot 79) differentieert niet tussen de drie groepen jongens. Globaal genomen verwachten alle jongens succesvoller te zijn in de vrijetijdsopdrachten 'het tillen van kisten' en 'een huis binnengaan zonder sleutel' dan wat betreft de schoolse opdrachten 'dictee' en 'rekenen'. De discrepanties tussen de groepen zijn echter te gering (-7 tot -12) om van statistisch significante verschillen te kunnen spreken ($p > 0.05$).

Overzicht 8: Het zelfvertrouwen

	<i>Globaal zelfvertrouwen min=0 max=100</i>	<i>Schools zelfvertrouwen min=0 max=100</i>	<i>Vrijtijds zelfvertrouwen min=0 max=100</i>	<i>Discrepantie school-vrijtijd zelfvertrouwen min=-100 max=+100</i>
geïstitutionaliseerde delinquente jongens (N=30) (I_{del}^+)	73	67	79	-12
thuiswonende jongens (N=157) (I^-)	73 (n.s.)	69 (n.s.)	76 (n.s.)	-7 (n.s.)
thuiswonende delinquente jongens (N=39) (I_{del}^-)	71 (n.s.)	67 (n.s.)	75 (n.s.)	-8 (n.s.)

6. Depressiviteit bij de geïstitutionaliseerde jongens

De jongens die in de gesloten instelling te Mol verblijven, zijn daar door de jeugd-rechter geplaatst omwille van hun delinquent gedragspatroon. Dat ze ook effectief een delinquenter gedragspatroon hebben, constateerden we in paragraaf 3.3. De geïstitutionaliseerde jongens (I_{del}^+) blijken zich echter niet uitsluitend in delinquent opzicht van hun thuiswonende leeftijdsgenoten te onderscheiden. Door hun gedwongen verblijf in de gesloten instelling ontwikkelen ze tevens een depressieve gedrags-component. In onderstaand overzicht is af te lezen welke symptomen van depressiviteit de jongens vertonen.

Overzicht 9: De verschillende aspecten van een depressief gedragspatroon

	<i>Zich eenzaam voelen</i>	<i>Slaap- pillen innemen</i>	<i>Denken dat dood zijn beter is</i>	<i>Zelfmoord poging doen</i>
geïstitutionaliseerde delinquente jongens (N=30) (I_{del}^+)	47%	47%	33%	N=6
thuiswonende jongens (N=157) (I^-)	32% (n.s.)	6%* (p=0.0001)	9%* (p=0.0001)	N=3 (?)
thuiswonende delinquente jongens (N=39) (I_{del}^-)	33% (n.s.)	10%* (p=0.0001)	18%* (p=0.0001)	N=3 (?)

Eenzaamheid blijkt onder adolescente jongens geen onbekende te zijn. Een derde deel van de thuiswonende (delinquente) jongens (I_{del}^-) kent het gevoel (32% en 33%). Hoewel van de geïstitutionaliseerde delinquente jongens (I_{del}^+) bijna de helft

zich regelmatig eenzaam voelt (47%), gaat het statistisch gezien niet om een significant verschil ($p > 0.05$).

De geïnstitutionaliseerde delinquente jongens (I_{del}^+) onderscheiden zich wel significant van de thuiswonende (delinquente) jongens ($I_{(del)}^-$) wat betreft hun slaapmiddelgebruik ($p = 0.0001$) en het denken dat het beter is om dood te zijn ($p = 0.0001$). Bijna de helft van de geïnstitutionaliseerde jongens (47%) heeft het afgelopen jaar zeker vijfmaal slaappillen ingenomen. Bij de thuiswonende (delinquente) jongens ($I_{(del)}^-$) is dat eerder een onbekende (6% tot 10%). Het feit dat de jongens in de instelling te Mol de mogelijkheid hebben om een psychiater te consulteren en de thuiswonende jongens vermoedelijk veel minder toegang hebben tot personen die medicatie kunnen voorschrijven, kan het verschil in slaapmiddelgebruik gedeeltelijk verklaren. Denken dat het beter is om dood te zijn, is bij de thuiswonende jongens (I^-) eerder een zeldzame gedachte. Nog geen tiende van de jongens heeft het afgelopen jaar maandelijks gedacht dat hij er beter niet meer zou zijn (9%). Bij de thuiswonende delinquente jongens (I_{del}^-) speelt die gedachte bij een iets groter deel maandelijks door het hoofd (18%). Van de geïnstitutionaliseerde delinquente jongens (I_{del}^+) is dat een derde (33%) en dat is een significant groter deel dan van de thuiswonende (delinquente) jongens ($I_{(del)}^-$) ($p = 0.0001$).

Het aantal jongens dat ooit één of meer zelfmoordpogingen heeft gedaan, is uitermate gering. In het totaal hebben negen van de jongens uit onze onderzoekspopulatie al eens een poging gewaagd. Van hen behoren drie jongens tot de groep thuiswonende delinquente jongens (I_{del}^-) en zes jongens tot de groep geïnstitutionaliseerde delinquente jongens (I_{del}^+). Het ondernemen van een zelfmoordpoging lijkt dus samen te hangen met de delinquente levensstijl van de jongens. Bij navraag zeggen de geplaatste jongens echter unaniem dat ze hun poging(en) hebben ondernomen tijdens en deels omwille van hun huidig verblijf in de gesloten gemeenschapsinstelling of tijdens plaatsingen in andere instellingen voordien. Die uitspraken wijzen eerder op een samenhang tussen institutionalisering en de doodswens. Omdat de absolute aantallen jongens die al eens een zelfmoordpoging hebben ondernomen bijzonder gering te zijn, hebben we de verbanden niet statistisch kunnen toetsen.

Ten aanzien van de vier indicatoren van een depressief gedragspatroon zien we eenzelfde tendens. Het percentage geïnstitutionaliseerde delinquente jongens (I_{del}^+) dat blijkt geeft van een depressief symptoom is groter dan dat van de thuiswonende (delinquente) jongens ($I_{(del)}^-$). Met enige voorzichtigheid durven we hieruit te besluiten dat niet zozeer een delinquente levensstijl als wel de maatschappelijke reactie op die levensstijl in de vorm van plaatsing in een (gesloten) instelling correleert met depressiviteit.

7. Heropvoeding en maatschappijbescherming met negatieve neveneffecten

Uit het onderzoek naar de rol van het toekomstperspectief en het zelfconcept in de ontwikkeling van jeugddelinquentie hebben we geleerd dat jongens die op school

niet succesvol zijn, en maatschappelijk kwetsbare jongens maken daarvan een relatief groot deel uit, zich voor de opbouw van hun zelfbeeld meer op de ongestructureerde vrijetijdsbesteding oriënteren dan op het schoolgebeuren (VAN WELZENIS, 1995). De ongestructureerde vrije tijd biedt hen meer mogelijkheden op een gunstig zelfconcept dan het gestructureerde schoolse kader. De stap van experimenteren met delinquent gedrag, hetgeen eigen is aan adolescenten, naar een delinquente levensstijl wordt door jongens met een op de vrije tijd georiënteerd zelfbeeld gemakkelijker gezet dan door hun leeftijdsgenoten die op school succesvol zijn en voor wie de school een potentiële bron voor een gunstig zelfconcept vormt. Zowel de geïnstitutionaliseerde als de thuiswonende delinquente jongens putten voor de opbouw van hun zelfbeeld nadrukkelijker uit kenmerken die gelieerd zijn aan de ongestructureerde vrijetijdsbesteding, zoals bijvoorbeeld een durver en een meisjesversierder zijn, en minder uit schoolse kenmerken zoals bijvoorbeeld eerlijk en gehoorzaam zijn. Van de delinquente jongens, onafhankelijk van of ze thuiswonen of geïnstitutionaliseerd zijn, behoort ook een groter deel tot een delinquente peer-group.

Indien jongens omwille van hun delinquente levensstijl in aanmerking komen met de politie en het gerecht, is een plaatsing in de gesloten gemeenschapsinstelling te Mol één van de mogelijke maatregelen die de jeugdrechter kan nemen. Vooral jongens die frequenter, ernstigere en/of meer type delicten plegen, hangt een dergelijke maatschappelijke reactie boven het hoofd. Met de plaatsing beoogt de jeugdrechter zowel de heropvoeding van de jongen als de bescherming van de maatschappij te bewerkstelligen. Omdat een verblijf in de instelling te Mol ook een aantal psychologisch nadelige mechanismen in gang zet, moeten we ons serieus afvragen of die doelstellingen wel haalbaar zijn.

Institutionalisering doet de kans op een korter toekomstperspectief en op een sterkere gerichtheid op de huidige levensomstandigheden en -stijl toenemen. Bovendien zijn de geplaatste jongens meer negatief gemotiveerd dan hun niet-geïnstitutionaliseerde (delinquente) leeftijdsgenoten. Indien het bezig zijn met hun institutionalisering en delinquente levensstijl impliceert dat de jongens na het verlaten van de instelling hun leven in constructieve zin wijzigen, kunnen we dat bezwaarlijk een ongunstig gevolg van de maatregel noemen. Omdat de jongens veelal geen alternatief voor hun delinquente levensstijl blijken te hebben, valt te betwijfelen of ze ook effectief afscheid zullen nemen van hun oude leefgewoonten en levensstijl. De maatschappijbescherming duurt dan slechts zo lang als het verblijf in de instelling. Dat de jongens bovendien nog verschillende symptomen van depressiviteit ontwikkelen gedurende hun verblijf in de instelling vormt minstens zoveel, of nog meer, reden tot nadenken over het reageren op delinquent gedrag met een plaatsing in een gesloten instelling. Voor de emotionele ontwikkeling van de jongens is de plaatsing ongunstig, zodat de heropvoeding van de jongens in het gedrang komt. Mogelijk zwakken de negatieve neveneffecten van plaatsing enigzins af doordat de meeste jongens die momenteel in de gesloten gemeenschapsinstelling verblijven meer zekerheid hebben over de duur van hun plaatsing.

Gezien de ongunstige gevolgen van plaatsing lijkt het ook aangewezen na te gaan of andere maatschappelijke reacties op jeugddelinquentie, zoals bijvoorbeeld het opleggen van een gemeenschapsdienst waarbij de jongen een welbepaald aantal uren moet werken in een maatschappelijke voorziening of het verplicht volgen van een bepaald vormingsaanbod zoals een sociale vaardigheidstraining, niet minder ongunstige neveneffecten hebben en mogelijk zelfs de kansen bieden om het toekomstperspectief, het zelfconcept en de emotionele ontwikkeling van de jongens in gunstige zin te beïnvloeden.

Besluit

Plaatsing in een gesloten instelling roept een spanning op tussen veiligheidsoverwegingen en psychologische, emotionele nadelen. Indien de jeugdrechter na een zorgvuldige afweging opteert voor een plaatsing dienen we na te gaan op welke wijze de negatieve neveneffecten op het toekomstperspectief en de emotionele ontwikkeling van de jongens tot een minimum beperkt kunnen worden en de kans op heropvoeding gemaximaliseerd.

Een aanknopingspunt om de jongen positief te motiveren en hun toekomstperspectief open te trekken naar constructieve realiseerbare doelen op langere termijn lijkt te liggen in hun interesse in toekomstig werk. Binnen de instelling zou daaraan gewerkt kunnen worden in de vorm van een beroepsopleiding die gericht is op hetgeen de arbeidsmarkt vraagt aan diploma's, vaardigheden en attitudes. Het feit dat het verblijf door de nieuwe wetgeving voor de meeste jongens nu maximaal 3 à 6 maanden is, maakt het praktisch niet eenvoudiger om een beroepsopleiding te verzorgen, echter ook niet onmogelijk. Sociale en praktische vaardigheidstrainingen evenals verbreding van de vrijetijdsbestedingsinteressen en vrijetijdsvaardigheden kunnen eveneens het toekomstperspectief van de jongens gunstig beïnvloeden indien er expliciet aandacht is voor de link met het maatschappelijk leven buiten de instelling.

Wat de depressieve gevoelens betreft die de geplaatste jongens ontwikkelen, lijkt het zoeken naar mogelijkheden om de jongens meer autonomie, medezeggenschap en dus controle over hun situatie te geven de meest belovende weg. Ook binnen een sterk gestructureerd kader, dat inherent is aan een gesloten instelling, kunnen de jongens betrokken worden bij het formuleren van de (be)handelingsdoelen, de fasering van het (be)handelingsplan, de te verkrijgen privileges en op te leggen sancties. Zolang het accent van een plaatsing in een gesloten gemeenschapsinstelling echter ligt op maatschappijbescherming en minder of niet op heropvoeding of reïntegratie van de jongens, blijven dergelijke pedagogische opties toekomstmuziek.

Bibliografie

- BANDURA, A., 'Self-efficacy mechanisms in human agency', *American Psychologist*, 49, 1982, p. 122-147.
- BRUINSMA, G.J.N., 'Leeftijdsgenoten en de criminaliteit van jongeren', *Jeugd en Samenleving*, 1, 1991, p. 15-25.
- CUSSON, M., *Délinquants pourqoui?*, Collin, Paris, 1981.
- DEVILLE, R., DEQUEECKER, G., VAN MECHELEN, F. & CLAEYS, U., *De leefwereld van veertienjarigen*, Deel I en Deel II, Sociologisch Onderzoeksinstituut, K.U.Leuven, 1988.
- GOFFMAN, E., *Stigma; Gedachten overleven met een ongeschonden identiteit*, Van Loghum Slaterus, Deventer, 1971.
- HAYNES, N.M., 'Influence of self-concept on school adjustment among middle-school students', *The Journal of Social Psychology*, 130 (2), 1989, p. 199-207.
- HIRSCHI, T., *Causes of delinquency*, University of California Press, Berkeley, 1969.
- JUNGER-TAS, J., TERLOUW, G.J. & KLEIN, M.W. (eds.), *Delinquent behavior among young people in the western world, First results of the international self-report delinquency study*, Kugler Publications, Amsterdam, 1994.
- KAPLAN, H.B., *Patterns of juvenile delinquency*, Sage Publications, London, 1984.
- LENS, W. & VAN CALSTER, K., *Toekomstperspectief: Een cognitief-dynamische gedragsvariabele*, University of Leuven, Research Center for Motivation and Time Perspective, 13, 1980.
- MAIER, S.F. & SELIGMAN, M.E.P., 'Learned Helplessness: Theory and Evidence', *Journal of Experimental Psychology*, 1, 1976, p. 3-46.
- MATZA, D., *Delinquency and drift*, Wiley, New York, 1964.
- NURMI, J.E., *Adolescents' orientation to the future, Development of interests and plans, and related attributions and affects, in the life-span context*, Commentationes Scientiarum Socialium, Helsinki, 39, 1989.
- NUTTIN, J., *Future time perspective and motivation: Theory and research method*, University Press & Erlbaum, Leuven/Hillsdale, 1985.
- ROSENBERG, F.R. & ROSENBERG, M., 'Self-esteem and delinquency', *Journal of Youth and Adolescence*, 7, 1978, p. 279-291.
- SELIGMAN, M.E.P., *Helplessness; On depression, development and death*, W.H. Freeman & Company, San Francisco, 1975.
- TROMMSDORFF, G., LAMM, H. & SCHMIDT, R.W., 'A longitudinal study of adolescents' future orientation (time perspective)', *Journal of Youth and Adolescence*, 2, 1979; p. 131-147.
- VAN DER GUGTEN, M., 'De sport als aangrijpingspunt voor criminaliteitspreventie', *Justitiële Verkenningen*, 5, 1988, p. 86-112.
- VAN DER LINDEN, F.J., *Adolescent lifeworld, A selection of social-ecological studies*, Swets & Zeitlinger, Amsterdam/Lisse, 1991.
- VAN WELZENIS, *Het toekomstperspectief en zelfconcept van maatschappelijk kwetsbare en delinquente jongens*, Doctoraatsthesis Criminologie, K.U.Leuven, Onderzoeksgroep Jeugdcriminologie, 1995.

- VETTENBURG, N., *Schoolervaringen, delinquentie en maatschappelijke kwetsbaarheid; Een theoretisch en empirisch onderzoek in het beroepsonderwijs*, Onderzoeksgroep Jeugdcriminologie, Leuven, 1988.
- VLEKKEN, I., *Huidig probleemgedrag als gevolg van een onzeker toekomstperspectief*, Licentiaatsthesis, K.U.Leuven, Criminologie, 1988.
- WALGRAVE, L., *De bescherming voorbij, Ontwerp voor een emanciperende jeugdcriminologie*, Kluwer-Gouda Quint, Antwerpen/Arnhem, 1980.
- WALGRAVE, L., *Délinquance systématisée des jeunes et vulnérabilité sociétale, Essai de construction d'une théorie intégrative*, Editions Médecine et Hygiène, Genève, 1992.
- ZUCKERMAN, M., *Sensation seeking, Beyond the optimal level of arousal*, Hillsdale, New York, Erlbaum, 1979.